

**TÜRK MİLLETİNİN
UYGAR VE BÜYÜK DEVLET OLMA AZMI VE
ULUSAL ANT**

*Prof. Dr. Mahmut T. BİRSEL**

Birinci Cihan Harbinin sonunda Galipler tarafından Osmanlı Devleti'nin yok sayılması "Türk Milletinin Uygur ve Büyük Devlet Olma" azmine güç kazandırmış; bu sayede Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde Kurtuluş Savaşımız kazanılmıştır.

**I. OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN BİRİNCİ CİHAN
HARBİNE GİRMESİ**

**A. Osmanlı Bedellerini Ödediği Halde, İngiltere'nin İki Savaş
Gemisini Teslim Etmemesi**

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun naip Prensi Franz Ferdinand ve eşi, Sırp milliyetçisi Gavrilo Princip tarafından 28 Haziran 1914 tarihinde Saraybosna'da Birinci Cihan Harbinin nedeni olan suikaste öldürüldükleri zaman; Britanya'nın Tyne tersanesinde, *Drednought* (zırhlı büyük savaş gemisi) tipi iki yeni savaş gemisi, inşası Osmanlı Donanması için bitirilmiş, teslim hazırlı vaziyette idi. Bedelleri Türk halkının bağışları ile sağlanıp İngiltere'den satın alınan Sultan Osman I ve Reşad adlı bu savaş gemilerinin Osmanlı Donanmasına kazandıracağı üstünlük sayesinde, kaybedilen Ege Denizi Adaları ile Oniki Adanın geri alınabileceği, Osmanlı Hükümeti tarafından, ümit ediliyordu. Gelmekte olan Birinci Cihan Harbinin arife-

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kurucu Profesörlerinden

sinde, 28 Temmuz 1914 tarihinde, İngiltere Bahriye Nazırı olan *Churchill*, Osmanlı savaş gemilerine Osmanlı Hükümeti'ne teslim edilmeden el konulması fikrini (önerisini) ortaya attı. İngiliz Kabinesi, Osmanlı Hükümeti'ne bunun için bir bedel ödenmesi kaydı ile 31 Temmuz 1914 tarihinde bu Öneriyi kabul etti. Ancak bu “*oldu bitti*” Osmanlı Hükümeti'ne resmen bildirilmeden, 3 Ağustos 1914 tarihinde İngiltere, Almanya'ya savaş ilân etmişti. Osmanlı'nın, beklendiğinin aksine, Birinci Cihan Harbine İngiltere'nin müttefiki olarak girmemesinde, bedelleri tam olarak İngiltere Hükümeti'ne ödendiği halde, bu iki yeni büyük savaş gemisinin Osmanlı Donanması'na teslim edilmemesinin de bir payı olduğu düşünülebilir.

B. Alman Savaş Gemilerinin Osmanlı Savaş Gemilerine Dönüştürülmesi Sonucunda Osmanlı Devleti'nin Birinci Cihan Harbi'ne Girmesi:

Sultan Osman I ve Reşad adlı savaş gemilerinin İngiltere tarafından Osmanlı'ya teslim edilmemesinin Osmanlı İmparatorluğu ve Halkında doğurduğu büyük infiali (tepkiyi) fırsat bilen Almanlar, Osmanlı Halkını ve Saltanatını yatıştırmak, aslında Osmanlı İmparatorluğu'nu İngiliz Hükümeti'nin etkisinden kurtarmak ve Osmanlı'yı kendi yanlarına çekmek için (daha sonra *Yavuz Sultan Selim* adını alacak olan) *Goeben* ve (daha sonra *Midilli* adını alacak olan) *Breslau* zırhlılarını Çanakkale Boğazı'na hareket ettirmişlerdi. (Harbiye Nazırı) Enver Paşa tarafından geçişlerine izin verilen bu iki Alman zırhlısının 11 Ağustos 1914 tarihinde İstanbul'a gelmesi üzerine; İngiltere bu durumu Osmanlı yansızlığının (bitaraflığının) ihlali olarak değerlendirmiş ve bir Nota ile keyfiyeti Osmanlı Hükümeti'ne ihbar etmiştir.

İstanbul'a gelen Alman zırhlıları önce Osmanlı Donanması tarafından 'sözde bir bedel' karşılığında satın alınıp mürettebatına da fes giydirilerek Osmanlı Donanması'nın hizmetine alınmış; daha açık bir ifade ile, bu Alman zırhlılarının büyüğü (i) *Goeben*, 'Yavuz Sultan Selim', (ii) küçüğü *Breslau* ise, 'Midilli' isimlerini alarak Osmanlı Donanması'na mürettebatları ile birlikte katılmışlardır.

Osmanlı ile Almanya arasında 2 Ağustos 1914'te imzalanan Gizli Andlaşma'da öngörülen şartlardan biri olan, 'Rusya'nın İngiltere'nin yanında savaşa girmesi' halinde; Osmanlı İmparatorluğu'nun da **İttifak Devletleri** (Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorlukları ve Bulgaristan Krallığı) saflarında bu savaşa (Birinci Cihan Harbine) girme yükümlülüğü (koşulu) ortaya çıkmış oluyordu. Bunun üzerine, 25 Ekim 1914'te Osmanlı İmparatorluğu, Birinci Cihan Harbine girme kararını aldı ve Yavuz Sultan Selim (Yavuz) zırhlısı Sivastopol'u bombalamak ve gerekirse Rus donanmasına saldırmak üzere Karadeniz'e açıldı. Sonuç olarak, Osmanlı İmparatorluğu 11 Kasım 1914 tarihi itibarıyla Birinci Cihan Harbine, Alman İmparatorluğu yanından, **İttifak Devletleri** arasında, girmiş bulunuyordu.¹

C. Yunanistan Krallığı'nın *Megali İdea* Doktrini

1915 tarihinde Londra'da yapılan Gizli Andlaşma'da (*Treaty of London*) İngiltere ve Fransa (**Müttefik Devletler**), İtalyan Krallığı'nın Müttefik Devletler yanında savaşa girmesini sağlamak için İtalya'ya verdikleri va'atler arasında; Birinci Cihan Harbinin sonunda: (i) Oniki Ada'yı ve (ii) Osmanlı İmparatorluğu'na son verildiği takdirde, Anadolu'nun paylaşılması aşamasında da, ayrıca, Batı Anadolu Topraklarından İtalya'nın önemli bir pay almasını kabul etmişlerdi. Birinci Cihan Harbinin sonunda, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması söz konusu olunca, Galipler (ABD, İngiltere, Fransa ve İtalya'dan oluşan) Dörtlü Konsey'de aralarında İtalya'nın Batı Anadolu'da sahip olacağı payı tartışırken, İtalya'nın isteklerine, beklendiği üzere, Yunanistan Krallığı "*Megali İdea*" doktrini ile karşı çıkmıştır.

Zamanın Yunanistan Başvekili *Venizelos'a göre: Trakya'nın tamamı (en azından Batı Trakya), Ege Denizi'nde Anadolu Topraklarının karşısındaki Adalar ve Marmara Denizi'nin Güney sahilinin ortasındaki bir noktadan İzmir dahil, takribi dörtyüz mil güneyine kadar uzanan büyük bir Anadolu toprağı Yunanistan'a verilmeli idi.*

¹ Erik Jan **Zürcher**, Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, İstanbul 2011, s. 172-173; Wikipedi, http://tr.wikipedia.org/wiki/I._Dünya_Savaşı

Ç. Galiplerin Batı Anadolu'yu Paylaşma ve Yunanistan'a İzmir'i İşgal Ettirme Plânları

Yunanistan'ın 15 Mayıs 1919 sabahı Birinci Kordon'a asker çıkararak İzmir'i işgal etmesinin arifesinde, 6 Mayıs 1919 sabahı Paris'te, İngiliz Başbakanı Lloyd George'un başkanlığında Müttefik Devletlerin Dörtlü Konseyinden -İtalyan Dışişleri Bakanı Orlando hariç olmak üzere- Üç Büyükler Lloyd George, Clemenceau ve Woodrow Wilson arasında, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması konusunda Anadolu toprağından İtalya'nın da pay almasına karar vermek üzere toplanmışlardı. **Lloyd George'e göre; İtalyanlar Batı Anadolu'da bir ayaklanma veya katliam olursa, Anadolu'dan önemli bir toprak parçasını -Müttefik Devletler arasında bir mutabakata varılmasını beklemeden- kendileri sahiplenebilmeli idiler.**

Aynı günün akşam üzeri devam eden Galiplerin Dörtlü Konseyi önünde Lloyd George, Yunanistan Başvekili Venizelos'tan, Yunan talepleri konusunda da derhal bir açıklama yapmasını istedi.

Venizelos, Günlüğünde, 6 Mayıs 1919 tarihinde kendisi ile Lloyd George arasında yapılan görüşmeyi ve varılan mutabakatı şöyle anlatmaktadır:

“(Lloyd) George bana basit bir soru sordu.

‘Hazır Birliklerin var mı?’

Venizelos: ‘Evet var, ama ne amaç için?’

Lloyd George'nun: ‘Başkan Wilson, M. Clemenceau ve ben, bugün, sizin İzmir'i işgal etmenize karar verdik.’ açıklaması üzerine,

Venizelos: ‘Biz hazırız’, cevabını verdi.” (McMillan, 1919).

D. İtalya'nın Batı Anadolu'yu Alma Plânı ve Batı Anadolu'nun Paylaşılmasında İtalya ile Yunanistan Krallıkları Arasındaki Rekabet

“İtalya'nın savaşa girmesine sebep olan 1915 Londra Gizli Andlaşması'nda Lloyd George, Clemenceau ve Wilson (Üç Büyükler); Türkiye'nin bölünmesi halinde, İtalya'ya ‘adil ve uygun bir pay’ verileceği vaadinde

bulunmuşlardı. Esasen, 1917 yılının Nisan ayında da, küçük bir Alp kasabası olan St.Jean-de-Maurienne'deki Toplantıda da Üç Büyükler, Batı Anadolu'nun Paylaşılması Plânında İtalya'nın payına açıklık getirmişlerdi:

'İzmir Limanı'nın da içinde bulunduğu Anadolu'nun güneyindeki sahil bölgesinde büyük bir dörtgen şeklindeki toprak parçasının kontrolü doğrudan İtalya'ya verilecek, bir diğer ifade ile, kuzeyinde İzmir'in güneyinde Antalya bölgesinin bulunduğu uzun bir sahil şeridi İtalya'nın hakimiyeti altına girecekti.'

...

Bu durumda bir Yunan savaş gemisinin de İzmir'e gitmesini, Yunanistan Krallığı'nın hamisi Lloyd George gerekli görmüştü. Ön Asya (Anadolu)'nın güney sahillerindeki payı üzerindeki İtalyan egemenliğine denge olarak; Venizelos da, Yunan Birliklerini Anadolu'ya gönderebilmek istiyor; bilhassa İtalya gibi Antalya ve civarını Yunanistan Krallığı'nın işgal edebileceği, elverişli boşluklar olarak değerlendiriyordu" (McMillan 1919).

Birinci Cihan Harbi'nden sonra Batı Anadolu'nun paylaşılmasında İtalya ve Yunan Krallıkları arasında büyük rekabet olduğu su yüzüne çıkmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinin büyük devlet adamlarından Hilmi Uran, 29 Ekim 1921 (1337) tarihinde Antalya Müstakil Mutasarrıflığı'nda (Osmanlı Devleti'nin özerk yönetiminde) işe başlayınca, Hatıralarında, İtalya'nın Anadolu emelleri hakkındaki izlenimlerini, şöyle anlatıyor:

- "İzmir henüz Yunanlıların işgali altında idi. Bu itibarla, Antalya hayli zamandan beri Akdeniz'de işgal dışında olarak, elimizde bulunan büyük ve mühim bir limanımızdı. Gerçi İtalyanlar bu havalıye kendi malları gözüyle bakıyorlardı. Fakat anlaşılıyordu ki, onlar bu iddialarını mülkümüzün son taksimi ve paylaşılması sırasında ileri sürmek kararındaydılar. Şimdiki halde sadece buralara Yunanlıların

ayak basmamasına dikkat ediyorlar, her hareketlerinde bize hoş görünmeye çalışarak, bizi incitmekten çekiniyorlardı.”².

- “Kasaba’da (Antalya şehrinde), 26 Ağustos 1922 (1338) sabahı Büyük Taarruz (Afyon Taarruzu)’nun başlamasından önce, öteden beri mevcudiyeti bilinen İtalyan telsizi antenlerinin hemen indirilmesi ve muhabere (telsizle ulaşım) imkânının kaldırılması hakkında (Ankara’dan) şifre almıştım. Derhal İtalyan Konsolosunu çağırttım ve antenleri indireceğimizi söyledim. Bu bir müsaade isteği değildi; nihayet bir nezaket jesti idi. Nitekim, bunu Konsolos da böyle kabul etmiş ve teşekkür etmişti. Yalnız, galiba, içinde bir şüphe kalmamasını sağlamış olmak için, Mersin’deki Fransız telsizi antenlerinin de indirilip indirilmeyeceğini benden sormuştu. İndirileceği cevabını alınca da pek memnun olmuştu.”³.

E. Batı Anadolu Türklerinin En Acı Günleri: Yunanistan’ın İzmir’i İşgali

Paris Sulh Konferansı’nda, ABD Başkanı, İngiltere, Fransa ve İtalya’nın Başvekilleri düzeyinde temsil edilen Dört Büyükler Konseyi, Başkan Vekili İtalyan Hükümet Başkanı Orlando’nun yokluğunda, 6 Mayıs 1919 tarihli Toplantıda, “Yunanistan’ın İzmir’e asker çıkartması”na, çoğunlukla, karar vermişlerdir. Yunan Birlikleri bu kararı uygulayarak, 15 Mayıs 1919’da İzmir’i işgal etmiştir.

Galipler (Müttefikler)’in; “İzmir’i işgal” Kararının, kendileri açısından, hukukî ve siyasî gerekçeleri, özellikle ve özetle aşağıdadır:

- (i) Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Woodrow Wilson’un 5 Mart 1917 tarihinde Kongre ve Birleşik Amerika Halkına verdiği Bildiri ve Söylev’de yer alan “Dünyada Barışın Tesisi” programı Ondört Nokta (Fourteen Points)’nın Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili esasları Genel Nitelikteki XII. Madde hükmü:

² Hilmi Uran, Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım, T. İş Bankası Kültür Yayınları 2007, s. 136-137.

³ Uran, s. 138-139.

“Mevcut Osmanlı İmparatorluğu’nun Türk kısımlarında sağlam bir (Türk Milletinin) egemenliğinin kabulü güvence altına alınmalı; fakat aynı zamanda (i) Türk yönetimi altında bulunan milliyetlere de şüphesiz can güvenliği ve mutlak surette rahat edecekleri özerk ve huzurlu bir gelişme fırsatı sağlanmalı, ve (ii) Çanakkale Boğazı, uluslararası garanti altında, tüm milletlere kalıcı bir serbest geçiş hakkı tanınarak açılmalıdır” (Woodrow Wilson: The Essential Political Writings- Introduced and Selected by Ronald J. Pestritto, 2005 by Lexington Books),⁴ ile

(ii) 30 Ekim 1918 (1334) tarihinde Limni Adasının Mondros Limanına demirlenmiş olan Agamemnon adlı İngiliz zırhlısında, Osmanlı Devleti’ni temsilen Talât Paşa yerine geçen İzzet Paşa kabinesinin Bahriye Nazırı Hüseyin Rauf (Orbay) ve Hariciye Müsteşarı Reşat Hikmet Beyler ile İngiltere’yi temsilen Amiral Sir Somerset Arthur Gough-Calthorpe arasında imzalanan ve yürürlüğe giren Mondros Mütarekenamesi’nde -Galiplerin İzmir’i işgal etmelerine gerekçe yapabilecekleri- aşağıdaki 7. maddesi hükmüne yer verilmiştir:

“Müttefikler (Galipler) emniyetlerini tehdit edecek vaziyet zuhurunda (ortaya çıkınca), Osmanlı Devleti’nin herhangi sevkulceysi (strateji) noktasını işgal hakkını haiz olacaklardır”

F. Galiplerin 1919 yılında Paris’te (i) Müttefikler Yüksek Konseyinin Güney Anadolu’da veya başka bir yerde, Galip Devletlerin Manda(t) İdaresini uygulama kararı alabilmeleri⁵, (ii) İzmir’e Yunan Birliklerinin çıkartma

⁴ “The Turkish portions of the present Ottoman Empire should be assured a secure sovereignty, but the nationalities which are now under Turkish rule should be assured an undoubted security of life and an absolutely unmolested opportunity of autonomous development, and the Dardanelles should be permanently opened as a free passage to the ship and commerce of all nations under international guarantees” (Woodrow Wilson: The Essential Political Writings- Introduced and Selected by Ronald J. Pestritto, 2005 by Lexington Books).

⁵ Mandat İdaresi: “I. Dünya Savaşı’ndan sonra bazı az gelişmiş ülkeleri, kendi kendilerini yönetecek bir düzeye erdirtirip, bağımsızlığa kavuşturuncaya kadar Milletler Cemiyeti adına yönetmek için bazı büyük devletlere verilen yetkidir. Geleneksel sömürgeciliği tasfiye emeye yönelik bir proje olarak düşünülmüştür, Ancak bu idare şekli uygulamada

yapmalarına izin verilmesi sureti ile Yunanistan'ın mükafatlandırılması, Lord Curzon tarafından "Paris toplantılarında (Galiplerin) yaptıkları en büyük hata (The greatest mistake that had been made in Paris)" olarak değerlendirmiştir.

Son Osmanlı Hükümeti'nin Bahriye Nazırı Hüseyin Rauf, Mondros Mütarekesinin imzalanması üzerine İstanbul'a gelince verdiği beyanatta "*Sizleri temin ederim ki bundan sonra tek bir düşman askeri İstanbulumuza çıkartma yapmayacaktır*" [*"I assure you that not a single enemy soldier will disembark at our Istanbul"*] tahmininde bulunmuştur.

Bu tahminlerinde İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon haklı çıkmış; Osmanlı Devleti'nin son Bahriye Nazırı Rauf (Orbay) ise, yanılmıştır.

G. Yunanistan'ın İzmir İşgalinin Sonrası

15 Mayıs 1919 tarihinde Yunan birliklerinin İzmir'i işgal etmesinden sonra, 16 Mart 1920 tarihinde Mondros Mütarekesi'ndeki 'silah bırakma koşullarına aykırı' bir darbe (oldu bitti) ile, İngiliz Birlikleri Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nı "resmen" işgal etmiş; vakalayabildikleri Osmanlı mebuslarını Malta Adası'na sürmüşlerdir.

İzmir İşgali Kararının, Türkleri gafil avlayarak uygulamaya sokulması için, İzmir Limanında bulunan İngiliz Donanmasının Karadeniz Komutanı Amiral Calthorpe, 14 Mayıs 1919 sabahı Vali İzzet Bey'e İzmir tabyalarının (müstahkem yerlerinin) Müttefik (İtilaf) Kuvvetleri adına Yunan Birlikleri tarafından işgal edileceğini sözle bildirmiştir. "İlk işi pürüzsüz çözen, İngiltere Donanmasının Karadeniz'deki kumandanı Amiral Calthorpe, akşam resmi daireler dağıldıktan sonra, İzmir Valisi'ne ikinci bir "Nota" vererek ertesi sabah Yunanlılar'ın İzmir'i işgal edeceklerini açıkça ve resmen bildirmiştir..." (McMillan 1919).

İzmir'in Konak Meydanı'nda İşgalci Yunan Birliğinin sancaktarı 15 Mayıs 1919 tarihinde bir kurşunla Osmanlı İstihbarat Teşkilatı'nda görevli Hasan Tahsin tarafından öldürüldükten on ay sonra, 28 Ocak

geleneksel sömürgeciliğe benzer sonuçlar doğurmuştur" [Vikipedi, [http://tr.wikipedia.org/wiki/Manda_\(diplomasi\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Manda_(diplomasi))]. Mandat İdaresi Birinci Cihan Harbi Galipleri Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Müstemlekeci Devletlerinin yarattığı yeni bir sömürge yöntemidir.

1920’de Osmanlı Meclis-i Mebusanı’nın Misak-ı Milli’yi (Ulusal Ant’ı) (Tam metin için bkz. ‘II. Misak-ı Milli (Ulusal Ant)’ kabul etmesi; Anadolu Halklarını -Galip Devletlerin Yunanistan Birlikleri vasıtası ile veya doğrudan Anadolu’yu ve Doğu Trakya’yı işgal etmelerine silahla karşı koymak amaç ve kararlılığı içinde- bütünleştirmiştir. Atatürk’ün “Yurtta Sulh, Dünyada Sulh” demesinde Ulusal Ant’ın İzleri vardır. Ulusal Ant, Türk Ulusunun başta Yunanistan Krallığı olmak üzere, İşgalci Galip Devletlere karşı sembolik dahi olsa Anadolu Halkının ve Osmanlı Devleti’nin meydan okumaları olmuştur: 30 Ağustos 1922’de Yunan Kuvvetlerine karşı Türk orduları tarafından kazanılan Büyük Taarruz Zaferin ardından; 9 Eylül 1922’de İzmir’in Kurtuluşu, adeta koca bir Tsunami dalgası gibi -ölü doğmuş Sevr Anlaşması ile tasarlanan, Batı Anadolu’nun Yunanlaştırılması plânlarını- Anadolu üzerindeki Yunanistan Krallığı’nın “Megali İdea”sının mahsulu projeleri verile bir etmiştir.

II. MİSAK-I MİLLİ (ULUSAL ANT)

Misak-ı Milli, Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarının yorumunda esas alınması gereken bir anayasal metindir. Bu nedenle, kanımızca, Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarının yürürlükte olan metinleri hiçbir zaman ve hiçbir şekilde Misak-ı Milli (Ulusal Ant) hükümlerine aykırı olarak yorumlanamaz; **“Misak-ı Milli (Ulusal Ant), (Türkiye’de ilk tohumları Misak-ı Milli ile atılan) demokratik-ulusçu hareketi dünyaya duyuran (ve kesin kararlılıkla Osmanlı Meclis-i Mebusanı’nın (Milletvekilleri Kurulu’nun) 28 Ocak 1920 tarihinde oybirliği ile kabul ettiği, T.C. Anayasa metinlerinin tedvinine ve doğru yorumuna, bir gün ve ileride ışık tutacak Anayasal) yegane program olmuştur.”**⁶.

Türk Milletinin, Yunan işgalinden duyduğu eleme tercüman olan Misak-ı Milli’nin (Ulusal Ant) Osmanlı Meclis-i Mebusan’ı tarafından 28 Ocak 1920 tarihinde kabul edilmesi; Türk Ulusunun başta Yunan Krallığı olmak üzere Birinci Cihan Harbinin Galip Devletlerine ciddi bir meydan okuması, Kurtuluş Savaşı’na giden yol olarak değerlendirilmelidir.

⁶ Sina Akşin, Kısa Türkiye Tarihi, (Türkiye İş Bankası Yayınları), İstanbul Eylül 2007, s. 144.

“Ankara Büyük Millet Meclisi Hükümeti’nin 26 Ağustos 1922 taarruz plânı, büyük bir emniyet ve güven havası içinde, her cephesi ayrı ayrı düşünülmüş dört başı mâmur bir tedbirler manzumesiydi. ... Yunan Ordusu, birkaç gün içinde imha edilmiş, kuşatma dışında kalan talihliler de kaçıp kurtulmaktan başka bir şey düşünemiyor, şaşkın bir sürü halinde can kaygısına düşürülmüş kimselerdi.”⁷

Birçok değerli Klasik Batı Müziği eserlerini, başta Yunus Emre Oratoryosu olmak üzere, Türkiye’ye ve dünya müziğine kazandırmış olan, Karşıyakalı bir Türk genci olan, İzmir Milli Kütüphanesi Kurucu Müdürü’nün oğlu **Adnan Saygun**, 9 Eylül 1922 günü İzmir’in Kurtuluşu Anılarını şöyle anlatmaktadır:

*“... Nihayet, 1922 yılı Ağustosunun sonlarına doğru, gittikçe artan, ama bu kez bilinçli bir heyecan bizleri “9 Eylül”e ulaştırdı. Sabah, dokuz sularında, evimizin alt yanına düşen, o zamanki adıyla “Mekteb-i Sanayi”nin (Mithatpaşa Teknik Okulu) iki binasının arasındaki dar yola dikilen gözle-
rimize birden, bir mızrak ucundaki küçük bayrağımız çarpıverdi; ve atlılar, atlılarımız, dört nala biraz ilerideki karakolun önünden Çeşme’ye doğru uçar oldular. 10 Eylül, galiba öğleden sonra iki sularındaydı, iğne atsan yere düşmeyecek Kemeraltı bir o yana bir bu yana, dalgalar gibi sallandı. Ağır ağır kendisine yolu açan açık bir otomobilin içerisinde sakin ve vakur.. **Mustafa Kemal**. Biraz ilerideki Konak’a yönelmiş arabasında seni, beni, hepimizi ciddi ama belki de gülümser bir yüzle selamlayan **Mustafa Kemal**... Tâ yanımdan geçtiydi.” (Tamamı için bkz. ‘Ek: Adnan Saygun’un 9 Eylül 1922 Günü İzmir’in Kurtuluşu Anıları’)*

III. SON SÖZ

Barışa ulaşmada, -İnönü’nün belirttiği gibi- Birinci Cihan Harbinde, her memleketten fazla -dört sene daha- savaş koşullarının yüklediği eza ve cefayı Türk toplumu çekmiştir. Barışa, İngilizlerin Karadeniz filosunun Komutanı Amiral Calthorpe ile Bahriye Nazırı Hüseyin Rauf Bey başkanlığındaki Osmanlı Heyeti arasında imzalanan -Osmanlı Devleti’nin Birinci Cihan Harbinden mağlubiyet ile çıktığı- **31 Ekim 1918 tarihli**

⁷ Uran, s. 140.

Mondros Mütarekesi ile sağlanan ateşkes ile 29 Ekim 1923 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ilânı arasında, Cumhuriyetimizin Eşiği sayılabilecek beş yıllık bir ara dönem vardır; Türk Ordularının Sakarya ve Büyük Taarruz Zaferleri ile noktalanın Kurtuluş Savaşımız, 9 Eylül 1922'de Yunan Birliklerinin İzmir'i yenik terk etmeleri, gerçek anlamda, Galiplerin Anadolu Topraklarından çekilmeleri ile son bulmuştur. Bu beş yıllık dönemin (1918-1923) sonunda Türk Halkı ve onu temsil eden Ankara'daki Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Mudanya Ateşkes ve Lozan Sulh Andlaşmalarını Muzaffer Devlet olarak imzalamıştır. Nihayet Osmanlı Devleti'ne son verilerek Türkiye Cumhuriyeti'nin 29 Ekim 1923'te ilân edilerek egemen olması aşamaları ile, Misak-ı Milli'ye (Ulusal Ant'a) bağlılığını kabul eden Türkiye Milleti plânlı bir şekilde, nihai ve kalıcı Barışa ve Cumhuriyet idaresine ulaşabilmiştir.

Ancak, Kurtuluş Savaşı'nda Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın organik işbirliği sayesinde, (i) Türk ordularının Kurtuluş Savaşı'nda kazandığı askeri zaferler ve (ii) Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Dışişleri Bakanı, Lozan Barış müzakerelerinde Baş Delege İsmet Paşa'nın masa başında kazandığı siyasî zaferler sonucunda; (iii) nihayet Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında, 29 Ekim 1923 günü Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ve Osmanlı Saltanatı'nın kaldırıldığı bütün dünyaya ilân edilmiştir. Bu askerî ve siyasî zaferler sonucunda Türk Milleti, -Tam Bağımsız- Devlet Egemenliğine, kayıtsız ve şartsız sahip olmuş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin egemenliğine Türk milletinin sahip olduğu kesin kararlılıkları ile, demokrasiye gidiş yolunu açmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarının "*Egemenlik kayıtsız şartsız Milletindir*" ("*Hâkimiyet bilâ kaydü şart Milletindir*") hükmü, açık ya da gizli Mutlakiyet İdaresi tesisine açıkça engeldir, ve esasen "göstermelik" Demokrasi tesis edilemez.

29 Ekim 2013 tarihinde 90. yıldönümünü kutladığımız, Millî İradeye (Halk Egemenliğine) dayanan, Laik ve Çağdaş Türkiye Cumhuriyeti, millî ve milletlerarası her alanda şanlı tarihinden gelen büyük bir uygur dünya devleti olma azmine ve bu meyanda Demokrasi yönetiminin gerektirdiği çağdaş bilince kesinlikle sahiptir.

**MİSAK-I MİLLÎ : ULUSAL ANT
(AHD-I MİLLÎ BEYANNAMESİ)⁸**

Osmanlı Meclis-i Mebusan azaları istiklâl-i Devlet ve istikbâl-i Millet'in, haklı ve devamlı bir sulha nailiyyet için ihtiyar edebileceği fedakârlığın hadd-i azamisini mutazammın olan esasat-ı atıyyeye tamami-i riayetle mümkün-üttemin olduğunu ve esasat-ı mezkûre haricinde payidar bir Osmanlı Saltanat ve Cemiyetinin devam-ı vücudu gayr-i mümkün bulunduğunu kabul ve tasdik eylemişlerdir:

Birinci Madde — Devlet-i Osmaniyenin münhasıran Arap ekseriyyetiyle meskûn olup 30 Teşrinievvel 1918 tarihli mütarekenin hin-i akdinde muhasım orduların işgali altında kalan aksamının mukadderatı, ahalisinin serbestçe beyan edecekleri araya (oylara) tevfikân tayin edilmek lâzım geleceğinden, mezkûr hatt-ı mütareke dahil ve haricinde dinen, örfen, emelen müttehit ve yekdiğerine karşı hürmet-i müteakabile ve fedakârlık hissiyyatiyle meşhun ve hukuk-u ırkiyye ve içtimaiyyeleriyle şerait-i muhitiyyelerine tamamiyle riayetkar, Osmanlı İslâm ekseriyyetiyle meskûn bulunan aksamın Heyet-i mecmuası hakikaten veya hükmen hiçbir sebeple tefrik kabul etmez bir küldür.

İkinci Madde — Ahalisi ilk serbest kaldıkları zamanda âra-yı âmmele-riyê Anavatana iltihak etmiş olan *elviye-i selase* (Kars, Ardahan, Batum) için ledel-icap tekrar serbestçe âra-yı müracaat edilmesini kabul ederiz.

Üçüncü Madde — Türkiye sulhüne talik edilen Garbi Trakya vaz'iyet-i hukukiyyesinin tesbiti de sekenesinin kemal-i hürriyetle beyan edecekleri araya tebaan vaki olmalıdır.

Dördüncü Madde — Makarr-ı Hilafet-i İslamiyye ve Payitaht-ı Saltanat-ı Seniyye ve Merkez-i Hükümet-i Osmaniyeye olan İstanbul Şehriyle Marmara Denizinin emniyyeti her türlü halelden masun olmalıdır. Bu esas mahfuz kalmak şartıyla Akdeniz ve Karadeniz Boğazlarının ticaret ve

⁸ Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre: 4, Cilt: 1, İçtima Senesi: 1, s. 144-145.

münakaiat-ı âleme küşadı hakkında, bizimle sair bil-umum alakadar devletlerin müttefikane verecekleri karar muteberdir.

Beşinci Madde — Düvel-i itilafiyeye ile muhasımları ve bazı müşarikleri arasında takarrür eden esasat-ı ahdiyye dairesinde ekaliyyetler hukuku - memalik-i mütecaviredeki Müslüman ahalinin de aynı hukuktan istifade etmeleri emniyyesiyle - tarafımızdan teyid ve temin edilecektir.

Altıncı Madde — Millî ve iktisadî inkişafatımız daire-i imkâna girmek ve daha asrî bir idare-i muntazama şeklinde tedvir-i umura muvaffak olabilmek için, her devlet gibi bizim de temin-i esbap ve inkişâfatımızda istiklâl ve serbesti-i tamme mazhar olmamız ussül-esas-ı hayat ve bekamızdır.

Bu sebeple siyasî, adlî, malî ve sair inkişâfatımıza mani kuyuda muhalifiz.

Tahakkuk edecek düyunatımızın şerait-i tesviyesi de bu esasata mugayir olmayacaktır.

MECLİSİ MEBUSAN'DA KABUL EDİLEN MİSAKİ MİLLÎ⁹
(28 OCAK 1920)

(Sadeleştirilmiş Metin)

Birinci Madde

Osmanlı Devleti'nin yalnızca Arap çoğunluğuyla meskûn (*yurt edinilmiş*) olup, 30 Teşrinievvel [Ekim] 1918 tarihli Mütareke'nin yapıldığı sırada muhasım (*düşman*) orduların işgali altında kalan kısımlarının mukadderatı, ahalisinin serbestçe beyan edecekleri oylara göre tayin edilmek lâzım geleceğinden, belirtilen Mütareke hattı dahil ve haricinde dinen, irfanen, emelen birleşmiş ve yekdiğerine karşılıklı hürmet ve fedakârlık hissiyatıyla dolu ve ırki ve toplumsal hakları ile çevre şartlarına tamamıyla riayetkâr Osmanlı İslâm çoğunluğuyla meskûn bulunan kısımlarının tamamı hakikaten veya hükmen hiçbir sebeple ayrılma kabul etmez bir bütündür.

İkinci Madde

Ahalisi ilk serbest kaldıkları zamanda genel oylarıyla anavatana iltihak etmiş olan Elviyei Selase (*Üç Liva: Kars, Ardahan, Batum*) için icap ederse tekrar serbestçe genel oya müracaat edilmesini kabul ederiz.

Üçüncü Madde

Türkiye barışına bağlanan Batı Trakya hukukî vaziyetinin tespiti de, sakinlerinin tam bir hürriyetle beyan edecekleri oylara tâbi olarak vâki olmalıdır.

Dördüncü Madde

İslâm hilafetinin merkezi ve saltanatın payitahtı ve Osmanlı hükümet merkezi olan İstanbul şehri ile Marmara Denizi'nin emniyeti her türlü halelden masun olmalıdır.

⁹ Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 6, (Kaynak Yayınları), İstanbul Ağustos 2001, s. 167-168.

Bu esas saklı kalmak şartıyla Akdeniz ve Karadeniz Boğazları'nın dünya ticaretine ve nakliyatına açılması hakkında, bizimle diğer bütün alâkadar devletlerin birlikte verecekleri karar geçerlidir.

Beşinci Madde

İtilaf devletleri ile muhasımları (*düşmanları*) ve bazı ortakları arasında kararlaştırılan sözleşme esasları dairesinde azınlıkların hakları, civar memleketlerdeki Müslüman ahalinin de aynı hukuktan istifade etmeleri güvencesiyle, tarafımızdan teyit ve temin edilecektir.

Altıncı Madde

Millî ve iktisadî gelişmelerimiz imkân dairesine girmek ve daha asri bir muntazam idare şeklinde işleri yürütmeye muvaffak olabilmek için, her devlet gibi bizim de gelişme vasıtalarımızın temininde tam bağımsızlık ve serbestiye mazhar olmamız, hayat ve bekamızın esas temelidir.

BU SEBEPLE SİYASÎ, MİLLÎ, ADLÎ, MALÎ VE DİĞER GELİŞMELERİMİZİ ENGELLEYİCİ KAYITLARA MUHALİFİZ.

TAHAKKUK EDECEK BORÇLARIMIZIN ÖDENME ŞARTLARI DA BU ESASLARA AYKIRI OLMAYACAKTIR.

28 Kânunusani 1336 [28 Ocak 1920]

Erzurum Mebusu

Celâlettin Ârif¹⁰

¹⁰ Birinci TBMM Erzurum Milletvekili Celâlettin Ârif: “*İstanbul - 1875, Mehmet Arif - Mekteb-i Sultânî, Paris Hukuk Fakültesi ve Siyasal Bilimler Okulu - Hukukçu, Müderris - Kahire'de Dava Vekili, İstanbul Mülkiye Mektebi Anayasa Hukuku Öğretmeni, Millî Ahrar Fırkası Kurucu Üyesi, İstanbul Dava Vekilleri Cemiyeti Başkanı, Yazar - Osmanlı Meclis-i Meb'ûsân IV. Dönem Erzurum Mebusu - Osmanlı Meclis-i Meb'ûsân Başkan Vekili ve Başkanı, Felâh-ı Vatan Grubu Başkanı - I. Dönem Erzurum Milletvekili - Muvakkat İcra Vekilleri Heyeti Üyesi, Büyük Millet Meclisi 2. Başkanı, 1., 2. ve 4. İcra Vekilleri Heyeti Adliye Vekili - Adliye Encümeni Reisi, Hariciye Encümeni Reisi (Roma Temsilciğine Atandı). Ölüm Tarihi: 18.01.1930*” (TBMM Albümü, 1. Cilt 1920-1950, İkinci Basım, Haziran 2010).

EK

**ADNAN SAYGUN'UN 9 EYLÜL 1922 GÜNÜ İZMİR'İN
KURTULUŞU ANILARI¹¹**

“1920-1921 yıllarında İzmir... Ben onüç, ondört yaşlarındayım. Genç yaşına rağmen içimdeki acıyı ve çöküntüyü çok iyi hatırlarım. Hükümet konağının karşısında, Kemeraltı'nın başladığı yerlerdeki meyhaneden kitara eşliğinde rumca şarkılar sokağa taşardı. Karantina semtindeki evimizin ilerilerinde, dağ üzerindeki kilisenin bahçesinde her akşam bando ile çalınan yabancı milli marş kulaklarımızı doldururdu. Değişik dillerin konuşulduğu iç içe girmiş mahallelerden geçmek gerektiğinde boynum iyice bükülürdü. O zamanlar kendimize Osmanlı derdik... Ama benim okulum bizlere Türklük bilincini de, o zamanın akımları ve anlayışı içinde de olsa, kazandırmıştı. Gel gör ki bazı hocalarımız ve saydıklarımız “Mütareke”den ve “İşgal”den sonra “Osmanlılık”tan da, “Türklük”ten de ayrılır olmuşlar, hatta genç bazı arkadaşlarımızı da kendi yanlarına çekmeye çalışır olmuşlardı. İşte bütün bu ve bunun gibi ezinti ve üzüntülerin gönlümü acıdan acıya götürdüğü anlarda beni teselli eden, çocukluktan daha kurtulamamış olan ruhumda, anlamını iyice kavrayamadığım belli belirsiz bir umut ışığını tutuşturan gizli bir tilsimim vardı: ceketimin sol yakasının altına iliştirdiğim küçük düğme büyüklüğündeki resim, **Mustafa Kemal**'in resmi... Hani şu Osmanlı kalpaklı, galiba mirliva üniformasıyla çektiirdiği resim... Bir gün, - yıl herhalde 1922 olacak- İstanbul'dan gelen “Spor Alemi” adlı dergide O'nun, bu kez Anadolu'da “Milli Mücadele” kalpaklı resmini ele geçirmiştim. Hatırımda kaldığına göre, bir spor gösterisinden sonra gençleri tebrik ederken çekilmiş bir resimdi bu. O'nun sade, şatafatsız bir resmiydi; ama neden bilmem, bana büyük heyecan vermişti. Ve nihayet, 1922 yılı Ağustosunun sonlarına doğru, gittikçe artan, ama bu kez bilinçli bir heyecan bizleri “9 Eylül”e ulaştırdı. Sabah, dokuz sularında, evimizin alt yanına düşen, o zamanki adıyla “Mekteb-i Sanayi”nin (Mithatpaşa Teknik Okulu)

¹¹ Mahmut T. **Birsel**, Hedefimiz Akdeniz, İzmir Haziran 2000; Adnan **Saygun**, “Atatürk ve Cumhuriyet Devrinde Türk Operasında İlk Kımıldanış”, (Kültür ve Sanat, Sayı 2, 1973, s. 94).

*iki binasının arasındaki dar yola dikilen gözlerimize birden, bir mızrak ucundaki küçük bayrağımız çarpıverdi; ve atlılar, atlılarımız, dört nala biraz ilerideki karakolun önünden Çeşme'ye doğru uçar oldular. 10 Eylül, galiba öğleden sonra iki sularındaydı, iğne atsan yere düşmeyecek Kemeraltı bir o yana bir bu yana, dalgalar gibi sallandı. Ağır ağır kendisine yola açan açık bir otomobilin içerisinde sakin ve vakur... **Mustafa Kemal**. Biraz ilerideki Konak'a yönelmiş arabasında seni, beni, hepimizi ciddi ama belki de gülümser bir yüzle selamlayan **Mustafa Kemal**... Tâ yanımdan geçtiydi.”*

